

ศึกษาวิเคราะห์บทบาลีในรัตนสูตร ตามแนวคัมภีร์สัททาวิเสส
An Analytical Study of Pali Terms in Ratanasutta
Through Saddivisesa Texts

พระมหาโกมล กมโล Phramahakomon Kamalo^๑
พระราชวชิรดิลก Phrarajvajiradilok,
พระเมธีวราญาณ Phrametheevarayan,
พระมหาสุรชัย วราสโณ Phramahasurachai Varasabho,
พระมหาสมลักษณ์ กนธสโร Phramahasomlak Gandhasaro,
พระมหาภูมิชาย อคคปญโณ Phramahabhumchai Aggapañño^๒

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์บทบาลีในรัตนสูตร ตามแนวคัมภีร์สัททาวิเสส มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของรัตนสูตร เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาคัมภีร์สัททาวิเสส และเพื่อศึกษาวิเคราะห์บทบาลีในรัตนสูตรตามแนวคัมภีร์สัททาวิเสส เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ผลการวิจัยพบว่า คำว่า รัตน มีความหมาย ๓ อย่าง คือ มาตราวัด แก้วแหวนเงินทอง และความประเสริฐ ในรัตนสูตรนี้หมายถึงพระพุทธพจน์ที่กล่าวถึงคุณค่าและคุณภาพของพระรัตนตรัย โดยเน้นคุณธรรมที่สามารถน้อมนำเอาพระคุณที่อยู่ในพระรัตนตรัยมาเป็นแนวทางและเป้าหมายในการปฏิบัติ เช่น สมาธิคุณอันยิ่งใหญ่ของพระพุทธเจ้าและการปฏิบัติตนของพระสงฆ์อันเรียบง่ายไม่มีบาปให้ปกปิด แสดงให้เห็นว่า ชีวิตที่มีคุณค่าตามหลักพระพุทธศาสนานั้นต้องลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยมีแก่นแท้อยู่ที่การจัดความเห็นแก่ตัวลงโดยลำดับจนหมดสิ้นไป จึงจะเข้าถึงพระนิพพานอันเป็นคุณค่าสูงสุดได้ ส่วนคัมภีร์บาลีกุ่มสัททาวิเสสอันเป็นคัมภีร์พื้นฐานการศึกษาพระไตรปิฎก มีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องศึกษาหลักภาษาให้เข้าใจอย่างละเอียดลึกซึ้งตามคัมภีร์หลักกลุ่มสัททาวิเสสให้ครบถ้วน

คำสำคัญ: พระรัตนตรัย, บทบาลี, สัททาวิเสส

^๑ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาหลีศึกษาพุทธโฆส
Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Palisuksa Buddhagosa
Campus Nakornphathom, Thailand.

^๒ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาหลีศึกษาพุทธโฆส
Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Palisuksa Buddhagosa
Campus Nakornphathom, Thailand.



Abstract

This academic paper is a part of research entitled ‘An Analytical Study of Pali Terms in Ratanasutta through Saddavisesa Texts’ aims at a study of the background and importance of Ratanasutta, study significance of Saddavisesa scriptures and analyzing Pali terms taken from Ratanasutta through Saddavisesa texts. This is a documentary research. The findings were that Ratana term contains 3 meanings; measurement, property and nobility. In this sutta, it refers to Buddha’s teaching describing the quality of Triple Gems emphasizing on the virtues that can be reminded and obeyed as a method and goal of life such as the great meditation of Buddha and implicitly and shamefulness of sins of Sangha briefly signify that most value must be practiced by oneself by focusing on eliminating selfishness step by step in sequence up to attaining the highest value or Nibbana. The Pali Saddavisesa texts are recognized as the basic texts for study of Tipitaka scriptures. It is necessary to thoroughly study the linguistic principles of these Saddavisesa texts for Pali benefits.

Keywords: Triple Gems, Pali terms, Saddavisesa texts

๑. บทนำ

การที่จะศึกษาพระไตรปิฎกภาษาบาลีให้เข้าใจอย่างแจ่มชัด จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยคัมภีร์อรรถกถาขึ้นรองลงมาเป็นคำอธิบายทั้งในรูปศัพท์ ประโยคและหลักไวยากรณ์ ตลอดจนเรื่องราวต่างๆ ที่มีได้บันทึกไว้ในพระไตรปิฎก อันจะทำให้เกิดความรู้ในพระไตรปิฎกอย่างถูกต้อง และสามารถแปลออกเป็นภาษาไทยได้อย่างถูกต้องอีกด้วย แต่การศึกษาคัมภีร์อรรถกถาให้เข้าใจอย่างแจ่มชัดนั้นจำเป็นต้องอาศัยคัมภีร์ฎีกา อนุฎีกา โยชนา ปกรณ์วิเสส

และสัตทาวีเสส เฉพาะคัมภีร์ฎีกานั้น พระเถระชั้นหลังผู้เป็นศิษยานุศิษย์ของพระอรรถกถาจารย์ได้ศึกษาต่อๆ กันมาได้รจนารขึ้นมาอธิบายความในคัมภีร์อรรถกถานั้นๆ เพื่อจะได้จับใจความคำในพระไตรปิฎกได้อย่างถูกต้องด้วย พระเถระดังกล่าวนี้เรียกว่า พระฎีกาจารย์ พระอนุฎีกาจารย์ ส่วนมากเป็นพระเถระชาวศรีลังกา มอญและเมียนมาร์ ซึ่งอยู่ในช่วง พ.ศ. ๑๖๐๐ เป็นต้น



มา ดังจะเห็นได้จากคัมภีร์มังคลัตถทีปนี^๓ ที่อ้างถึงฎีกาของคัมภีร์ต่างๆ มากมาย

ทั้งนี้ เนื่องจากหลักคำสอนที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงตลอดระยะเวลา ๔๕ พรรชานั้น เต็มไปด้วยนัยหลากหลายลุ่มลึก โดยอรรถ โดยธรรมเป็นอเนกประการและพระพุทธพจน์ทุกๆ บทสมบูรณ์ด้วยอรรถและพยัญชนะมีความหลากหลายวิจิตรพิสดารด้วยอุปมาอุปไมยและลีลาต่างๆ เป็นอันมาก รตนสูตรก็เป็นพระสูตรที่มีความงามและไพเราะ สมบูรณ์ด้วยอรรถและพยัญชนะ หากผู้ศึกษามีความรู้แตกฉานทางหลักภาษาศาสตร์และอสังการศาสตร์แล้ว จะเห็นความสุขุมคัมภีร์ภาพและความงามที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวพยัญชนะทุกๆ บทก่อให้เกิดปิติซาบซึ้งในรสพระธรรม ทำให้เกิดกุศลศรัทธาและความอัศจรรย์ต่อพระสัพพัญญุตญาณของพระพุทธองค์มากยิ่งขึ้น รตนสูตรนี้พระพุทธองค์ใช้เป็นพระปริตร ในคราวไปโปรดชาวเมืองเวสาลีที่ถูกคุกคามด้วยภัย ๓ ประการ มีเกิดทุพภิกขภัย ข้าวยากหมากแพง มนุษย์ตายด้วยการอดอาหารเป็นต้น และบางพระสูตรตรัสสอนให้ภิกษุใช้เป็นปริตรบ้าง ดังเช่นกรณีเมตตสูตร ในคราวพระภิกษุ ๕๐๐ ไปปฏิบัติสมณธรรมในป่าภูกรุกขเทวดารบกวณ จึงตรัสสอนให้ภิกษุทั้งหลายสวดพระปริตรนี้เพื่อป้องกันตัวจากอมนุษย์ เพื่อให้รักใคร่เมตตาในตน จะเห็นได้ว่าพระสูตรทั้งหลายที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ซึ่งได้รับ

การรวบรวมปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก นอกจากวิจิตรพิสดารสุขุมลุ่มลึกสมบูรณ์ด้วยอรรถและพยัญชนะแล้ว ยังเป็นเครื่องป้องกันตัวปกป้องรักษาคุ้มครอง และสามารถนำความเย็นใจคลายทุกข์มาให้ มีความเกษมสุขสวัสดิ์มีชัยประสบสิ่งมิ่งมงคล เจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ทุกประการได้

เมื่อครั้งโบราณถือกันว่าพระสูตรทั้งหลายมีมนต์ขลังและศักดิ์สิทธิ์ สามารถปิดเป่าเสนียดจัญไรและอุปัทวันตรายต่างๆ จากภูตผีปีศาจและสัตว์ร้าย เคาระหรัาย ขจัดล้างสังหรณ์และฝืนร้ายต่างๆ ตลอดถึงสิ่งอวมงคลต่างๆ ที่ไม่พึงปรารถนาให้มลายหายไปได้ พระโบราณอาจารย์จึงนำพระสูตรต่างๆ มารวบรวมเป็นพระปริตรไว้ การเรียนพระสูตรที่เป็น พระ ปริ ตร เป็น กิจ ธุระ ภายในพระพุทธานามที่ตั้งแต่ในสมัยพุทธกาลดังมีพระบาลีที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ในอาฏานาฏิยสูตร^๔ ว่า “อุคคณหาถ ภิกขเว อาฏานาฏิยัม รกข์, ปரியานุณาถ ภิกขเว อาฏานาฏิยัม รกข์, ธาเรถ ภิกขเว อาฏานาฏิยัม รกข์, อตลสัหิตา ภิกขเว อาฏานาฏิยา รกขา ภิกขุณั ภิกขุณินั อุปาสกานั อุปาสิกานั คุตติยา รกขาย อวิหีสาย ฝาสุวิหาราย ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงเรียนมนต์เครื่องรักษาชื่อว่า อาฏานาฏิยะ จงเล่าเรียนมนต์เครื่องรักษาชื่อว่าอาฏานาฏิยะ จงทรงจำมนต์เครื่องรักษาชื่อว่าอาฏานาฏิยะไว้ ภิกษุทั้งหลาย มนต์เครื่องรักษาชื่อว่าอาฏานาฏิยะนี้ประกอบด้วยประโยชน์ เพื่อคุ้มครอง เพื่อรักษา เพื่อไม่ถูก

^๓ พระสิริมังคลาจารย์ (รจนา), **มังคลัตถทีปนี ภาษาไทย ภาค ๑**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๓.

^๔ ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๒๙๕/๑๘๗, ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๙๕/๒๔๖.



เบียดเบียน เพื่ออยู่สำราญ ของภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาทั้งหลาย”

ภาษาบาลีเป็นภาษาบันที่กรีกษาหลักคำสอนของพระพุทธองค์ในรูปคัมภีร์พระไตรปิฎก หรือคัมภีร์ระดับรองๆ ลงมา เช่น อรรถกถา ฎีกา เป็นต้น ดังนั้น ผู้จะศึกษาบาลีพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ฯลฯ จำเป็นจะต้องศึกษาภาษาบาลีให้เข้าใจอย่างละเอียดลึกซึ้งก่อน การศึกษาหลักภาษาบาลีระดับธรรมดาถือว่ายังไม่เพียงพอที่จะศึกษาพระไตรปิฎกในเชิงวิเคราะห์วิจัยได้ แต่ต้องเป็นการศึกษาหลักภาษาบาลีที่มีอยู่ในกลุ่มของคัมภีร์สังคหวิเสส ๔ กลุ่ม อันเป็นคัมภีร์ที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจในการศึกษาบาลีพระไตรปิฎก

คำว่า “สังคหวิเสส” คือ กลุ่มคัมภีร์หลักภาษาบาลีที่เป็นเครื่องมือในการศึกษาและวินิจฉัยข้ออรรถข้อธรรมในบาลีพระไตรปิฎก ปัจจุบันในหอสมุดแห่งชาติมีบัญชีรายชื่อกลุ่มคัมภีร์สังคหวิเสส ๑๕๓ คัมภีร์^๕ เมื่อรวมกลุ่มคัมภีร์ทั้งหมดที่เป็นอุปการะในการศึกษาบาลีพระไตรปิฎกจัดเป็นคัมภีร์สังคหวิเสส มี ๔ กลุ่ม คือ ๑) กลุ่มคัมภีร์ประเภทที่แสดงหลักภาษาบาลี โดยกล่าวถึงรากศัพท์, วิธีสำเร็จรูป, การเปลี่ยนแปลงศัพท์ ฯลฯ แบ่งเป็น ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มคัมภีร์กัจจายนะ, กลุ่มคัมภีร์โมคคัลลานะ และกลุ่มคัมภีร์สังคหวิเสส ๒) กลุ่มคัมภีร์ประเภทพจนานุกรมหรือพจนานุกรมศัพท์ภาษาบาลี

เช่น คัมภีร์อภิธานและคัมภีร์เอกกัชรโกสะ เป็นต้น ๓) กลุ่มคัมภีร์ประเภทที่แสดงกฎเกณฑ์ วิธีร้อยกรองภาษาบาลี เช่น วุตโตทัย และฉันทมัญชุรี เป็นต้น ๔) กลุ่มคัมภีร์ประเภทที่แสดงกลวิธีการแต่งภาษาบาลีให้ได้ อรรถรสและสละสลวยทั้งร้อยแก้วร้อยกรอง เช่น สุโพธาลังการ เป็นต้น พระพุทธองค์ตรัสถึงความสำคัญของหลักภาษาไว้ในพระไตรปิฎกดังมีปรากฏว่า เทวเม ภิกขเว ฆมา สหุตมมสฺส สมฺโมสาย อนฺตรธานาย ส่วตฺตฺนติ. กตฺเม เทว. นิกฺขิตฺตฺยจฺจ ปทพฺยณฺชนํ อตฺโถ จ ทุณฺณิโต. ทุณฺณิกฺขิตฺตฺสส ภิกขเว ปทพฺยณฺชนสฺส อตฺโถปิ ทุณฺณโย โหติ. อิม โข ภิกขเว เทว ฆมา สหุตมมสฺส สมฺโมสาย อนฺตรธานาย ส่วตฺตฺนติ ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๒ ประการนี้ ย่อมเป็นไป เพื่อความเสื่อมสูญหายไปแห่งสังคหวิเสส ธรรม ๒ ประการอะไรบ้าง คือ ๑) บทพหุญชนะที่สืบทอดกันมาไม่ดี ๒) อรรถที่สืบทอดขยายความไม่ดี แม้ อรรถแห่งบทพหุญชนะที่ตั้งไว้ไม่ดี ก็ชื่อว่าเป็นการสืบทอดขยายความไม่ดี ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๒ ประการนี้แล ย่อมเป็นไป เพื่อความเสื่อมสูญหายไปแห่งสังคหวิเสส”^๖ ฯลฯ

ด้วยความสำคัญของการศึกษากลุ่มคัมภีร์สังคหวิเสสดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นความจำเป็นในการศึกษาประมวลความรู้กลุ่มคัมภีร์เครื่องมือก่อนการศึกษาบาลีพระไตรปิฎก และเลือกบทบาลีในรัตนสูตรเพื่อกำหนดเป็นกรณีตัวอย่างในการศึกษาวิเคราะห์ทั้งรูปศัพท์ ฉันทลักษณ์และความหมายมากำหนดเป็น

^๕ ดูรายละเอียดใน พระมหาเวทย์ วรณฺญ, **ปทฺรปฺลิตฺธิเบื้องต้น เล่ม ๑**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๖), หน้า ๑๑๐-๑๑๗.

^๖ วจ.ทุก.(บาลี) ๒๐/๒๐/๕๘, วจ.ทุก.(ไทย) ๒๐/๒๐/๗๒.



ประเด็นปัญหาเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยด้าน คัมภีร์ที่ส่งผลต่อการศึกษาวิเคราะห์บทบาลี ในรัตนสูตรโดยทำการวิเคราะห์ความหมาย ของบท อาศัยความหมายที่ปรากฏในคัมภีร์ อรรถกถา ฎีกา อภิธานและคัมภีร์อื่นๆ ที่ เกี่ยวข้อง วิเคราะห์การผันแปรรูปศัพท์โดย อาศัยกลุ่มคัมภีร์ไวยากรณ์ และหากข้อความที่ คัดเลือกมาวิเคราะห์เป็นฉันทลักษณ์ ก็จะทำการ วิเคราะห์โดยอาศัยคัมภีร์วุตโตทัย อันจะเป็น ข้อมูลสำคัญในการพัฒนาการศึกษาภาษา บาลีของพุทธศาสนิกชนคนไทยและสังคมโลก ต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์บทบาลีในรัตนสูตร ตามแนวคัมภีร์สหทวิเสส” สำหรับ วัตถุประสงค์ที่ต้องการนำเสนอในบทความนี้มี ๓ ข้อ คือ

๒.๑ เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของรัตนสูตร

๒.๒ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา คัมภีร์สหทวิเสส

๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์บทบาลีในรัตนสูตร ตามแนวคัมภีร์สหทวิเสส

๓. วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ประมวลองค์ความรู้เนื้อหาคัมภีร์ที่เป็น เครื่องมือก่อนการศึกษาพระไตรปิฎก ใช้วิธี วิจัยเชิงเอกสาร (Document Research) เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยมี วิธีดำเนินการศึกษา ดังนี้

๓.๑ ศึกษารวบรวมประมวลความรู้ คัมภีร์เครื่องมือการศึกษาบาลีพระไตรปิฎกที่ แสดงสาระสำคัญของหลักภาษาบาลี เช่น กัจ จายนะ ปทฐปฐิติ อภิธาน วุตโตทัย และ คัมภีร์ที่เกี่ยวข้อง

๓.๒ คัดเลือกบทบาลีในรัตนสูตร เป็นตัวอย่างประเด็นปัญหาการวิเคราะห์รูป ศัพท์ ฉันทลักษณ์และความหมายตามกรอบ การวิเคราะห์ และทำการวิเคราะห์โดยอาศัย กลุ่มคัมภีร์สหทวิเสส

๓.๓ นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ เพื่อ ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหาแล้วเรียบ เรียงบรรยายเชิงพรรณนา

๔. ผลการวิจัย

๔.๑ เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของรัตนสูตร

จากการศึกษาประวัติความเป็นมา และความสำคัญของรัตนสูตรทำให้ทราบได้ว่า คำว่า รัตน มีปรากฏความหมายอยู่ ๓ อย่าง คือ มาตราวัด แก้วแหวนเงินทอง และความ ประเสริฐ แต่ในรัตนสูตรอันเป็นพระปริตรที่ นิยมสวดในงานมงคลต่างๆ โดยชื่อและ ความหมายตามที่ปรากฏ หมายถึง พระ รัตนตรัย คือ พระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า และ พระสังฆเจ้า ซึ่งเป็นรัตนอันประเสริฐ เพราะ นำพาให้เกิดความยินดีปราโมทย์แก่ผู้พบเห็น

นอกจากนั้น คำว่า รัตน นี้ ยังเป็นชื่อ ของสิ่งที่ทำให้งดงาม มีค่ามาก ชั่งไม่ได้ เห็น ยาก และเป็นของบริโภคนิยมของผู้สูงส่ง ดังที่พระอรรถกถาจารย์กล่าวไว้ว่า “วัตถุใดทำ ให้เกิดความยำเกรง มีค่ามาก ชั่งไม่ได้ หาซื้อได้ ยาก เป็นของใช้ของสัตว์ผู้ไม่ต่ำทราม เพราะ เหตุนั้น วัตถุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัส

เรียกว่า รัตนะ” แต่ในรัตนสูตรนี้ หมายถึง พระพุทธพจน์ที่กล่าวถึงคุณของ พระรัตนตรัยปรากฏอยู่ในพระสูตรต้นตปิฎกขุททกนิกายขุททกปาฐะ และขุททกนิกาย สุตตนิบาต ดังนั้น อรรถกถาของรัตนสูตรจึงเป็นแหล่งที่มาของข้อมูลในการพรรณนาประวัติความเป็นมาโดยตรงว่า ณ กรุงเวสาลีนครหลวงแห่งแคว้นวัชชีได้ประสบภัยพิบัติอย่างร้ายแรง ๓ ประการ ในคราวเดียวกันคือ ๑) ทุพภิกขภัย-ข้าวยากหมากแพง ๒) อมฤตสภภัย-ฤดูหิมะปีศาจทำร้าย ๓) โรคภัย-เกิดโรคระบาดคร่าชีวิตผู้คน

ชาวเมืองวัชชีได้กราบทูลเชิญเสด็จพระพุทธเจ้าไปกรุงเวสาลีและพระพุทธเจ้าก็ทรงรับนิมนต์เพราะทรงเห็นว่าหากพระองค์เสด็จไปกรุงเวสาลีประโยชน์ ๒ อย่างจะเกิดขึ้นคือพระองค์จะแสดงรัตนสูตรในสมคมนั้นเป็นเหตุให้ชาววัชชีได้บรรลุผลเป็นอันมากและอีกประการหนึ่ง คือ ภัยพิบัติทั้งหลายจะสงบลงเพราะการเสด็จไปของพระองค์ เมื่อถึงกำหนดวันเวลาตามที่ได้ทรงรับนิมนต์ พระพุทธเจ้าได้เสด็จไปประทับยืนที่ประตูพระนครเวสาลีรับสั่งให้พระอานนทเถระเรียนรัตนสูตร มีเนื้อความกล่าวถึงจะอันอาศัยคุณพระรัตนตรัยเพื่อกำจัดอุปัทวันตรายทั้งหลายภัยพิบัติทั้งปวง พระอานนทเถระเที่ยวทำการประพรมน้ำพระพุทธมนต์ไปทั่วกรุงเวสาลีแล้วได้มาเฝ้าพระพุทธองค์ ณ ที่นั้นชาวพระนครเวสาลีที่หายป่วยไข้ได้ติดตามพระเถระมาเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ด้วยเป็นจำนวนมาก ที่ประชุมนั้นได้กลายเป็นมหาสมาคมพระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสรัตนสูตรซ้ำในมหาสมาคมนั้น เมื่อจบเทศนา อุปัทวันตราย

ทั้งหลายภัยพิบัติทั้งปวงได้สงบลง ความสุขสวัสดิแผ่ไปทั่วแคว้นวัชชี

แม้เหล่าเทวดามีพระอินทร์เป็นประธาน รวมถึงเหล่านคราซทั้งหลายก็พากันทำการสักการะพระพุทธเจ้าเป็นจำนวนมาก เหตุการณ์ที่พระพุทธเจ้าตรัสรัตนสูตรและเสด็จเข้าสู่ภาคภิกษุนี้เกิดขึ้นในระหว่างพรรษาที่ ๒ หลังการตรัสรู้ และเมื่อครั้งพุทธกาลนั้นได้มีการประชุมใหญ่อย่างไม่เคยมีปรากฏมาก่อน ๓ ครั้งเท่านั้น คือ ๑) ยมกปาฏิหาริยสมาคม ได้แก่ การชุมนุมใหญ่ในคราวที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์ ๒) เทโวโรหนสมาคม ได้แก่ การชุมนุมใหญ่คราวที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงจากการจำพรรษาที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ๓) คังโคโรหนสมาคม ได้แก่ การชุมนุมใหญ่ในคราวที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงแม่น้ำคงคา สมัยที่กรุงเวสาลีเกิดภัยพิบัติร้ายแรงครั้งนี้ เพราะฉะนั้น รัตนสูตรจึงเป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงรับสั่งให้พระอานนทเถระสวดเป็นองค์แรก มีอานุภาพในการขจัดปัดเป่าภัยพิบัติทั้งหลายให้อันตรธานหายไปสิ้นอย่างฉับพลัน และเกิดความสุขสวัสดิ

จากข้อความที่ได้นำเสนอมา ผู้วิจัยสรุปได้ว่า รัตนสูตรหรือรัตนปริตร เป็นพระพุทธพจน์ที่ว่าด้วยคุณค่าและอานุภาพของพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าประทานแก่ชาวเมืองเวสาลี เมื่อคราวประสบวิกฤตการณ์ต่างๆ เนื้อความกล่าวถึงคุณของพระรัตนตรัยอันเป็นที่พึ่งทางใจอันเกษมและเน้นคุณธรรมที่สามารถน้อมมารำลึกถึงและปฏิบัติตามได้ คือลดละกิเลสให้จางคลายไปโดยลำดับ โดยนำเอาพระคุณที่อยู่ใน



พระรัตนตรัยมาเป็นแนวทางและเป้าหมายในการปฏิบัติ เช่น สมาธิคุณอันยิ่งใหญ่ของพระพุทธเจ้า และการปฏิบัติตนของพระสงฆ์อันเรียบง่ายไม่มีบาปให้ปกปิด รตนสูตรพระพุทธพจน์นี้แสดงให้เห็นว่า ชีวิตที่มีคุณค่าตามหลักพระพุทธศาสนานั้นต้องลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยมีแก่นแท้อยู่ที่การจัดความเห็นแก่ตัวลงโดยลำดับจนหมดสิ้นไป จึงจะเข้าถึงพระนิพพานอันเป็นคุณค่าสูงสุดได้

๔.๒ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา คัมภีร์สัททวาวิเสส

จากข้อมูลที่ได้ศึกษาประวัติความเป็นมา คัมภีร์บาลิกลุ่มสัททวาวิเสสอันเป็นคัมภีร์พื้นฐานการศึกษาพระไตรปิฎก มีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องศึกษาหลักภาษาให้เข้าใจอย่างละเอียดลึกซึ้งตามคัมภีร์หลักกลุ่มสัททวาวิเสสให้ครบถ้วนเสียก่อน คำว่า สัททวาวิเสส แปลว่า ไวยากรณ์พิเศษ คือ กลุ่มไวยากรณ์ภาษาบาลีที่เป็นหลักสำคัญในการศึกษาเรียนรู้และวินิจฉัยค้นคว้าหลักธรรมในพระไตรปิฎก ความจริง ชื่อว่าสัททวาวิเสสคือกลุ่มคัมภีร์ไวยากรณ์เป็นหลัก แต่ยังมีคัมภีร์อื่นที่ว่าด้วยหลักภาษาซึ่งไม่จัดเป็นไวยากรณ์ เมื่อรวมกลุ่มคัมภีร์ทั้งหมดที่เป็นหลักในการศึกษาพระไตรปิฎก อาจแบ่งออกได้ ๔ ประเภท คือ ๑) กลุ่มคัมภีร์ที่เป็นไวยากรณ์แสดงหลักภาษา มีคัมภีร์กัจจายนะ เป็นต้น ๒) กลุ่มคัมภีร์พจนานุกรมศัพท์ มีคัมภีร์อภิธานปทีปิกา เป็นต้น ๓) กลุ่มคัมภีร์ฉันทลักษณ์ กฎเกณฑ์วางคำครุและลหุเป็นแบบต่างๆ มีคัมภีร์วุตโตทัย ฉันทโหมัญชรี เป็นต้น ๔) กลุ่มคัมภีร์อลังการ มีการตกแต่งเสียงและความหมายให้ภาษามีความไพเราะ มีคัมภีร์สุโพธาลังการ เป็นต้น

คัมภีร์กัจจายนะ เป็นคัมภีร์สัททวาวิเสสที่เก่าแก่ที่สุด เป็นผลงานของพระมหากัจจายนะเถระผู้เป็นเอตทัคคะ ประกอบด้วยปฏิสัมพันธ์ ๔ มีความเป็นเลิศในการขยายความย่อ ดังมีหลักฐานปรากฏข้อความตอนหนึ่งว่า พระมหากัจจายนะได้กล่าวพรรณนทั้งสาม คือ คัมภีร์กัจจายนะ คัมภีร์มหานิรุตติ และเนติปกรณ์ และมีข้อความตอนหนึ่งในคัมภีร์จุฬคันถวงศ์ว่า พระมหากัจจายนะ ขวชมพุกวีปซึ่งเป็นบุโรหิตของพระเจ้าจันทรปัชโชติ ในกรุงอุชเชนี แคว้นอวันตี เห็นโทษแห่งกามทั้งหลาย ละเพศฆราวาสบวชในพระศาสนาของพระศาสดา แต่งคัมภีร์ ๖ คัมภีร์ คือ กัจจายนะ มหานิรุตติ จุฬนิรุตติ เนติปกรณ์ เปฏุโกปเทศ และวิณณนินติ คัมภีร์กัจจายนะมีทั้งหมด ๖ กัณฑ์ รวมเป็น ๖๗๓ สูตร

คัมภีร์ปทรูปลิตี คือ คัมภีร์ที่นำสูตรของคัมภีร์กัจจายนะมาเรียงลำดับใหม่ให้ประกอบรูปศัพท์ง่าย มีคำสรุปสูตรอย่างเป็นระบบ มีลำดับบทที่เรียกว่า ปทมาลา ซึ่งส่งผลให้คัมภีร์นี้เป็นตำราเรียนง่าย คัมภีร์นี้เป็นผลงานของพระพุทธอัปปิยะ ชาวแคว้นโจฬะ แลบบอินเดียใต้ จึงปรากฏนามว่า “โจลียพุทธอัปปิยะ” แต่งขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ ๑๕-๑๖

คัมภีร์อภิธาน เป็นคัมภีร์ประเภทพจนานุกรมศัพท์บาลี และมีคัมภีร์ที่สำคัญๆ อธิบายขยายความเพิ่มเติม เช่น อภิธานปทีปิกาฎีกา อภิธานปทีปิกาสูจิ อภิธานปทีปิกานิสสยะ เป็นต้น เป็นคัมภีร์ที่แสดงนามบัญญัติของเนื้อหาทั้งในโลกสวรรค์ โลกมนุษย์ และโลกบาดาล เป็นผลงานของพระโมคคัลลานมหาเถระ ราชบัณฑิต ฌ วัดมหาเชตวัน เกาะ



ลังกา รวพุทธศตวรรษที่ ๑๖-๑๗ ในรัชสมัย
ของพระเจ้าปรักกมพาทูที่ ๑

คัมภีร์ฉันทลักษณ์ ภาษาบาลีที่นำมา
จัดการศึกษาอยู่จนถึงปัจจุบัน คือ คัมภีร์วุด
โตทัยอันเป็นฉันทลักษณ์บาลี เป็นคัมภีร์แสดง
ฉันทลักษณ์บาลี ว่าด้วยกฎระเบียบในการวาง
ศัพท์ที่เป็นครูและลหุ เป็นแบบต่างๆ ในการ
ประพันธ์ที่เป็นร้อยกรอง ที่เรียกว่าปัชชะ โดย
อาศัยคัมภีร์วุดตรัตนากรเป็นหลัก และเป็น
ฉันทลักษณ์บาลีฉบับแรกที่เป็นที่นิยมศึกษา
ท่องจำมากที่สุด เป็นผลงานของพระสังฆรักขิตะ
พระเถระชาวสิงหล ในราวพุทธศตวรรษที่
๑๗ ท่านดำรงสมณศักดิ์ที่มหาสามี (สมเด็จพระ
สังฆราช) เป็นผู้เชี่ยวชาญพระปริยัติธรรม
และภาษาบาลีสันสกฤต มีเกียรติศักดิ์เลื่องลือ
และเป็นพระราชครูของพระเจ้าปราคกรมพาทู
ที่ ๑ (พ.ศ. ๑๖๙๖-๑๗๒๙) ท่านมีชีวิตรอยู่
จนถึง พ.ศ. ๑๗๘๗ ในรัชสมัยพระเจ้าปราคกรม
พาทูที่ ๓ ท่านพักอยู่ที่วัดชามะเตือ (อุทุมพรคิริ
วิหาร) ณ เมืองซัมพูโถนิ

เนื้อหาที่เป็นหลักในคัมภีร์วุดโตทัย มี
คาถาแสดงไว้ ๑๐๘ ชนิดกับฉันท ๑๗
ประเภท แบ่งออกเป็น ๖ ปริจเฉท คือ
๑) สัญญาปริภาสานิเทศ ว่าด้วยชื่อและกฎ
ทั่วไป มี ๑๖ คาถา ๒) มัตตาวุตตินิเทศ ว่า
ด้วยคาถามาตราพฤติ มี ๒๙ คาถา ๓) สมวุตติ
นิเทศ ว่าด้วยสมคาถา มี ๖๑ คาถา ๔) อัทธ
สมวุตตินิเทศ ว่าด้วยอัทธสมคาถา มี ๑๑
คาถา ๕) วิสมวุตตินิเทศ ว่าด้วยวิสมคาถา มี
๑๑ คาถา ๖) ฉปปัจจยวิภาค ว่าด้วยนัย ๖
อย่าง มีปถถารนัยเป็นต้น มี ๙ คาถา ข้อความ
ส่วนใหญ่ในคัมภีร์เป็นทั้งสูตรและอุทาหรณ์ใน
คาถาเดียวกันมีคาถาทั้งหมด ๑๓๗ บท แสดง
หลักการประพันธ์ประเภทร้อยกรองที่เรียกว่า

ปัชชะ ประกอบด้วยคาถา ๒ ประเภท คือ
๑) มาตราพฤติ คาถาที่นับมาตรา แต่งโดย
กำหนดมาตราในแต่ละบาทคาถา มีทั้งหมด
๒๖ คาถา คืออริยาชาติ ๖, คีติชาติ ๔,
เวตาลีชาติ ๙ และมัตตาสมกชาติ ๗
๒) วรรณพฤติ คาถาที่นับพยางค์ แต่งโดย
กำหนดพยางค์ในแต่ละบาทคาถา มีทั้งหมด
๘๒ คาถา คือ สมคาถา ๖๑, อัทธสมคาถา
๑๑, วิสมคาถา ๑๐

คัมภีร์อสังการ เป็นคัมภีร์ที่แสดง
หลักการแต่งเสียงและความหมายให้ภาษามี
ความไพเราะ โดยเฉพาะคัมภีร์สุโพธาสังการ
อันเป็นผลงานของพระสังฆรักขิตะ เป็นพระ
เถระชาวลังกา ผู้ดำรงตำแหน่งมหาสามี
(สมเด็จพระสังฆราช) และเป็นพระราชครูของ
พระเจ้าปราคกรมพาทูที่ ๑ ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ
พระปริยัติธรรมทางด้านภาษาบาลีและ
สันสกฤต มีเกียรติศักดิ์เลื่องลือในสมัยราว
พุทธศตวรรษที่ ๑๗ (พ.ศ. ๑๖๙๖ - ๑๗๒๙)
มีชีวิตรอยู่จนถึง พ.ศ. ๑๗๘๗ ในรัชสมัยพระ
เจ้าวิชัยพาทูที่ ๓ ท่านพักอยู่ที่อุทุมพรคิริวิหาร
เนื้อหาของคัมภีร์ประกอบด้วยหลักการตกแต่ง
ภาษาเพื่อให้ไพเราะชวนให้น่าฟังเสนาะสอดทั้ง
อรรถและพยัญชนะ

บทประพันธ์ จำแนกออกเป็น
๓ ประเภท คือ ๑) ปัชชะ ร้อยกรอง หรือ
คาถา เช่น มงคลสูตร เป็นต้น ที่แต่งด้วย
คาถาล้วนๆ ๒) คัชชะ ร้อยแก้ว ความเรียง
เรียกว่าจฺจนนิยะบ้าง ที่ไม่มีคาถา ๓) วิมิสสะ
บทประพันธ์ผสมกันทั้งร้อยกรองและร้อยแก้ว
เช่น ธชัคคสูตร เป็นต้น อสังการ หมายถึง
เครื่องตกแต่งบทประพันธ์จำแนกเป็น
๒ ประเภทโดยถือเอาศัพท์และความหมาย
ของศัพท์เป็นเกณฑ์ คือ ๑) สัททาสังการ การ



ตกแต่งเสียง ๒) อັถถาลังการ การตกแต่ง
ความหมาย

ดังนั้น ในการศึกษาวิเคราะห์บทบาลี
ในรตนสูตรอันเป็นพระพุทธรูปประภทปัช
ชะ-ร้อยกรอง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่
จะต้องศึกษาค้นคว้าให้เข้าใจในคัมภีร์บาลี
กลุ่มสัททวิเสส เพื่อเป็นเครื่องมือใน
การศึกษาวิเคราะห์บทบาลีต่อไป

๔.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์บทบาลี ในรตนสูตร ตามแนวคัมภีร์สัททวิเสส

จากการศึกษาวิเคราะห์บทบาลีใน
รตนสูตรตามแนวคัมภีร์สัททวิเสสด้านหลัก
ภาษา พจนานุกรม ฉันทลักษณ์ และอรรถ
ผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้ คือ

ด้านหลักภาษา มีคำศัพท์ที่สำเร็จรูป
มาจากคำนาม คือบทที่ประกอบวิภัตตินาม มี
นามนาม คุณนาม สรรพนาม สมาส ตัทธิ
และกิตก์ รวมถึงบทนิบาตด้วย ได้แก่บท
เหล่านี้ คือ ยานี อิช ภูตานี สภาคทานิ ภูมมานิ
วา อนตลิกเข สพเพ ภูตา สุมนา อโถปิ
สกกจจ ภาสิตํ ตสมาหิ เมตตํ มานุสียา ปชาย
ทิวา จ รตโต เต เย พลี เน อปมตตา ยภิกข
วิตตํ หุริ สคเคสุ ยํ รตนํ ปณินฺ ตํ โน สมํ
ตถาคเตน อิทมปิ พุทธ เอเตน สจเจ
สวตถิ ขยํ วิราคํ อมตํ สกยมนิ สมานิต
เตน ธมเมน สมํ ธมเม พุทธเสฏโฐ สุจิ
สมาธิมานน ตรีภณํ สมานินา สโม
ปุคคลา อฏฐสตี ปสฏฐา จตตาริ
เอตานิ ยุคานิ เต ทกขิณเยยา
สुकตสส สาวกา เอเตสุ ทินนานิ
มทพผลานิ สํเช สุขุปลยุตตา
มนสา ทพเพน นิกกามิโน
โคตมสาสนมฺหิ ปตติปตตา
วคฺยห ลทธา มุธา นิพพตี
ภุชชมานา ยถา อินทขีโล
ปจวิ สีโต จตฺตพฺภิ
วาเตหิ อสมปคมปิโย
ตถา อุปมํ สบฺปรีสํ
โย อริยสจฺจานิ อเวจจ
อริยสจฺจานิ

คัมภีร์ปถเณน สุเทสิตานิ
อปี ภูสปมตตา ภวํ อฏฐมํ
สท เอว อสส ทสสนสมปทาย
ตโย สุขุมมา ชหิตา
สกกายทิวฐวํ วิจิกจฉิตํ
สีลพพตํ จตฺตทิว อปาเยหิ
วิปมุตโต ฉ อภิจานานิ
อภพพทาทุ โส กम्मํ
ปาปกํ กาเยนวาจาย อุต
เจตสา ตสส ปฏิจณทาย
อภพพ ตา ทิวฐปทสส
วุตตา วนปคฺคุมเพ
มุสสิตคฺเค คิมหานมาเส
ปจสมมิมิ คิมเห ธมมวํ
นิพพานคามิ ปรมํ
หิตาย วโรวณญ วรโท
วราหโร อนุตตโร ชินํ
ปุราณํ นวสมภวํ
วิรัตตจิตตตาย ติเก
ภวสมมิ ชินพิชา อวิรุฬห
นิชฺชทา อีรา อโย ปตีโป
ตถาคตํ เทวมนุสส
ปฺชิตํ พุทฺธ ธรรมํ สัมมิ
และคำกิริยาที่สำเร็จรูปมาจาก
กิริยาอาชยาด ประกอบด้วย
บทเหล่านี้ คือ ภวนตฺต
สุณนตฺต นิสาเมถ กโรถ
หฺรณตี รกขถ อตถิ โหตฺถ
อชฺชมคฺคา ปรีวณญย ออาหุ
วิชชตี โหนตี สียา
วทามิ ปสสตี วิภาวณตี
อาทียณตี ภวนตี กโรตี
อเทสยนิพพนตฺต นมสสาม

ด้านพจนานุกรมศัพท์ มีศัพท์ที่
ปรากฏในรตนสูตร ตั้งแต่ศัพท์ที่หมายถึง
พระรัตนตรัย อมฺนุชฺชยํ มนุชฺชยํ
และศัพท์ธรรมะ ประกอบด้วยศัพท์เหล่านี้
คือ รตน-ศัพท์ มีความหมาย ๓
อย่าง คือ (๑) มาตราวัด (๒)
แก้วแหวนเงินทอง และ (๓) ความเป็น
ผู้ประเสริฐ ซึ่งคำว่า รตนในรตน
สูตรนี้ หมายถึง ผู้ประเสริฐ คือ
พระพุทธเจ้า พระธรรม และ พระสงฆ์
พุทธ-ศัพท์ที่หมายถึงพระพุทธเจ้า มี
๓๒ ศัพท์ และศัพท์ที่หมายถึงพระ
พุทธเจ้า องค์ปัจจุบัน มี ๗
ศัพท์ ธมม-ศัพท์ มีความหมาย ๑๘
อย่าง สัม-ศัพท์ มีความหมาย ๒
อย่าง คือ (๑) หมายถึง พระสงฆ์
มีศัพท์ที่ใช้ในความหมายเดียวกัน ๕
ศัพท์ และ (๒) หมายถึง หมู่,
คณะ มีศัพท์ที่ใช้ในความหมาย
เดียวกัน ๒๙ ศัพท์ที่หมายถึง



อมนุษย์ มีเทวดา เป็นต้น มีศัพท์ที่ใช้ในความหมายเดียวกัน ๑๔ ศัพท์ ศัพท์ที่หมายถึง กำหนดอมนุษย์ ๘ จำพวก ศัพท์ที่หมายถึง มนุษย์-บุคคล-สัตว์ มีศัพท์ที่ใช้ในความหมายเดียวกัน ๖ ศัพท์ และศัพท์ที่หมายถึง บุคคล-สัตว์ อีก ๑๓ ศัพท์ ศัพท์ที่หมายถึง บัณฑิต มีศัพท์ที่ใช้ในความหมายเดียวกัน ๒๕ ศัพท์ ศัพท์ที่หมายถึง ความประเสริฐ มีศัพท์ที่ใช้ในความหมายเดียวกัน ๒๖ ศัพท์ ศัพท์ที่หมายถึง บาป-ความชั่ว มีศัพท์ที่ใช้ในความหมายเดียวกัน ๑๒ ศัพท์ ศัพท์ที่หมายถึง ภาชิต-คำพูด มีศัพท์ที่ใช้ในความหมายเดียวกัน ๑๓ ศัพท์ ศัพท์ที่หมายถึง จิตใจ มีศัพท์ที่ใช้ในความหมายเดียวกัน ๖ ศัพท์ และศัพท์ที่หมายถึง พระนิพพาน มีศัพท์ที่ใช้ในความหมายเดียวกัน ๔๖ ศัพท์

ด้านฉันทลักษณ์ มีปรากฏฉันทประเภทติฎฐฎาฉันท ๑๑ พยางค์ ๓ ประเภท คือ ๑) อินทรวีเชียรคาถาว่า *อินทาทิกา ตาวชิราชคา โค* คาถาที่มี ต ต ช คณะ และ ครุ ๒ พยางค์ ชื่อว่า อินทรวีเชียร (หรือ) ชื่อว่า วชิรคาถาที่มี อินท ศัพท์อยู่หน้า ๒) อุเพนทรวีเชียรคาถาว่า *อุปาทิกา สาว ชตชคาโค* คาถาที่มี ช ต ช คณะ และ ครุ ๒ พยางค์ ชื่อว่า อุเพนทรวีเชียร (หรือ) ชื่อว่า วชิรา คาถาที่มี อุปศัพท์อยู่หน้า ๓) วิธังกมาลาคาถาว่า *วิธังกมาลา ตโย ตา ครุ เทว* คาถาที่มี ต คณะ ๓ คณะ และ ครุ ๒ พยางค์ ชื่อว่า วิธังกมาลา และ ชตฉันท ๑๒ พยางค์ ๒ ประเภท คือ ๑) ว่างส์ฎฐคาถา ว่า *ทนต์ วิฎฐมิทชตา ชรา* คาถาที่มี ช ต ช ร คณะนี้ ท่านกล่าวว่า ว่างส์ฎฐะ ๒) อินทรวงศ์คาถาว่า *สา อินทวัสาลยุตถ ตา ชรา* คาถาที่มี ต ต ช ร คณะ ชื่อว่า อินทรวงศ์ โดยแท้

ด้านอสังการ เฉพาะที่นำเสนอ มีปรากฏสังทาลังการ ๕ อย่าง ประกอบด้วย ๑) ปสาทคุณ-รสคำกระจำงชัดเจน ๒) มธรรตาคคุณ-รสคำมีเสียงอ่อนหวาน ๓) สมตาคคุณ-รสนำมีความสม่ำเสมอในการเลือกอักษรมาเรียงลำดับ ๔) สุขุมลตาคคุณ-ความนุ่มนวลชัดเจน และ ๕) อตถพยัตติคุณ-รสนำที่มีความหมายชัดเจนโดยศัพท์และเนื้อความ ไม่ทำให้ตีความหมายได้หลายอย่าง

๕. บทสรุป

๕.๑ สรุป

คำว่า รตน มีความหมาย ๓ อย่าง คือ มาตรการวัด แก้วแหวนเงินทอง และความประเสริฐ ในรตนสูตรนี้หมายถึงพระพุทธพจน์ที่กล่าวถึงคุณค่าและอานุภาพของพระรัตนตรัย โดยเน้นคุณธรรมที่สามารถน้อมนำเอาพระองค์ที่อยู่ในพระรัตนตรัยมาเป็นแนวทางและเป้าหมายในการปฏิบัติ เช่น สมာธิคุณอันยิ่งใหญ่ของพระพุทธเจ้าและการปฏิบัติตนของพระสงฆ์อันเรียบง่ายไม่มีบาปให้ปกปิด แสดงให้เห็นว่าชีวิตที่มีคุณค่าตามหลักพระพุทธศาสนานั้นต้องลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยมีแก่นแท้อยู่ที่การจัดความเห็นแก่ตัวลงโดยลำดับจนหมดสิ้นไป จึงจะเข้าถึงพระนิพพานอันเป็นคุณค่าสูงสุดได้ ส่วนคัมภีร์บาลีกุ่มส์ททาวีเสสอันเป็นคัมภีร์พื้นฐานการศึกษาพระไตรปิฎก มีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องศึกษาหลักภาษาให้เข้าใจอย่างละเอียดลึกซึ้งตามคัมภีร์หลักกุ่มส์ททาวีเสสให้ครบถ้วน

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง ศักขาวีเคราะห์ บทบาลีในรตนสูตร ตามแนวคัมภีร์สังททาวีเสส



เป็นการศึกษาวิธีการวิเคราะห์ในประเด็นการ
สร้างคำศัพท์ทางหลักภาษาคือไวยากรณ์ ฉันท
ลักษณ์ พจนานุกรม และอสังการ เป็น
กรณีศึกษาเพื่อให้ทราบลักษณะและวิธีการ
วิเคราะห์หีบหบาลีในพระสูตรหนึ่งเท่านั้น อัน
จะเป็นประโยชน์ต่อนิสิตนักศึกษาภาษาบาลี

นอกจากนั้น งานวิจัยเรื่องนี้ จะเกิด
ประโยชน์ต่อคณะสงฆ์ พุทธศาสนิกชน
โดยทั่วไป และหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่
รับผิดชอบเรื่องการจัดการศึกษาภาษาบาลีใน
ประเทศไทยด้านต่างๆ ดังนี้

๑) เกิดความความตระหนักถึงคุณค่า
ของการศึกษาคัมภีร์สังททวิเสสก่อนการศึกษา
บาลีพระไตรปิฎก และมีความรับผิดชอบต่อ
การศึกษาพระพุทธพจน์

๒) สามารถนำผลวิจัยมาเป็นตัวอย่าง
ในการกำหนดนโยบายหลักสูตรและการจัด
ศึกษาของคณะสงฆ์ไทยอันจะทำความเข้าใจ
ถึงเนื้อหาสาระของคัมภีร์สังททวิเสสเป็น
คัมภีร์ที่พระบรมศาสดาจารย์ได้รวบรวมเรียบ
เรียงเพื่อเป็นกุญแจไขข้อข้องใจในหลักคำสอน

ของพระพุทธเจ้า เพื่อง่ายต่อการศึกษาบาลี
พระไตรปิฎก

ยังมีประเด็นที่เป็นสาระสำคัญที่
น่าสนใจศึกษาค้นคว้า คือหลักธรรมใน
พระพุทธศาสนาตลอดระยะเวลาที่
พระพุทธเจ้าทรงประกาศนั้น มีเป็นจำนวน
มากที่พุทธบริษัทยังไม่มีโอกาสได้ศึกษาค้นคว้า
โดยตรงอาจเป็นด้วยเงื่อนเวลาหรือขาดผู้รู้
ชี้แนะ และยังมีพระสูตรอีกมากที่ควรนำมา
ศึกษาวิเคราะห์ตามหลักคัมภีร์บาลี สังททวิ
เสสเพื่อเป็นแบบอย่างที่จะกระตุ้นให้ผู้แรก
ศึกษาได้มีข้อมูลเป็นเบื้องต้น ดังนั้น จึงควร
ผลิตงานวิจัยอันจะเป็นการช่วยกันเผยแพร่
พระพุทธศาสนาและเป็นการจรรโลงรักษา
พระพุทธศาสนา ซึ่งมีพระสูตรที่ควรศึกษา
วิเคราะห์อื่นๆ อีกจำนวนมาก เช่น

๑) ศึกษาวิเคราะห์หีบหบาลีในกรณี
เมตตสูตร ตามแนวคัมภีร์สังททวิเสส

๒) ศึกษาวิเคราะห์หีบหบาลีในโพ
ขฌังคสูตร ตามแนวคัมภีร์สังททวิเสส





บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕

_____. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙

_____. อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงพิมพ์วิญญูญาณ, ๒๕๓๒

_____. ฎีกาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระมหาเวทย์ วรณฺฑ. ปทรูปลัทธิเบื้องต้น เล่ม ๑. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก จำกัด,

๒๕๓๖.

พระสิริมังคลาจารย์. มงคลัตถทีปนี ภาษาไทย ภาค ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

